

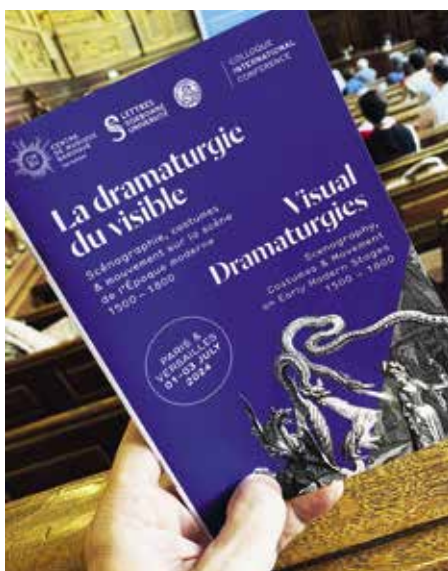
Pietro Travagliáról Versailles-ban

Beszámoló egy párizsi konferenciáról

Július első három napján rendezték Párizsban a *Visual Dramaturgies (1500–1800). Scenography, Costumes and Movement on Early Modern Stages* című konferenciát, melyen a barokk és klasszicista színház- és előadóművészet történetét kutató közel hatvan tudós vett részt.

A művészetek történetében a kora újkori időszak jelentős újításokat hozott a középkor után. A korszak eleje érintkezett a reneszánszsal, a művészek által „felfedezett” antikvitás hatásaival, és a különböző társadalmi rétegek saját, az egységes keresztény művészet kifejezőeszközeit megreformáló nyelveinek és intézményeinek létrehozását jelentette egyre bővülő körben az európai centrum körül. Így a francia művészet közvetlenül hatott Angliában és a Németalföldön, majd pedig a német nyelvterület egészén és Észak-Itáliában, később Közép-Európában is elterjedtek az új eszközök (mind tárgyi-anyagi, mind szellemi értelemben), melyekkel az adott közönség figyelmé, érdeklődése megragadható volt. A művészetek innovációja (és társadalmi hatóerőként való definiálása) tudatos, tervezett folyamat volt, és a szintén Párizsból indult felvilágosodás programjába illeszkedett.

Az új tartalom új formákat és eszközöket kívánt. A barokk pompája és szélsőségei, melyek a legfelső társadalmi réteg hatalmát fejezték ki s egyúttal igyekeztek indokolni is, fokozatosan, mintegy 150 év alatt átadták a helyüket a klasszicista letisztultságnak és racionalitásnak, ami a művészetek tereit a városi polgárságot is befogadóvá tágította. Erről a korszakról folytattunk az idén izgalmas, élvezetes (és meglehetősen intenzív és fárasztó) diskurzust a konferenciát szervező Lettres Sorbonne Université és a versailles-i Centre de musique baroque iniciatívája alapján, elsősorban a korszak színpadtörténetének látványelemeire koncentrálni (vagyis a dráma- és zenetörténeti vonatkozásokat csak érintőlegesen említve). A vizualitásra és a látványelemek történetére helyezett fókusz azonban nemhogy szűkítette volna a témák körét, de kibővítette a „hagyományos” színháztörténeti megközelítést a színpadi (előadó)művészetek (zenei előadóművészet, opera, tánc, gesztika), a jelmez- és díszletművészet, a színpadtechnika, sőt, az udvari kultúra társasági eseményei (bálok, álarcosbálok, látványosságok, reprezentációk, felvonulások, a pirotechnika és fénytechnika alkalmazása), valamint az építészet és a kertművészet területére is. Ezáltal valóban átfogó és összefüggéseiben is izgalmas képet kaphattunk (és adhattunk) a korszak európai látványművészetének már föltárt és még eléggé nem kutatott szegmenseiről.

A konferencia programfüzete

A konferenciahelyszínek és a kapcsolódó programok is segítettek, hogy behelyezkedjünk (a XXXIII. Olimpiai Játékokra intenzíven készülő Párizsban) a kora újkor kultúrájának változatos világába. Az első konferenciánapot a Sorbonne 19. században épült és a 17–19. századi francia tudósoknak, filozófusoknak, politikusoknak és művészeknek emléket állító Kancellária épületében található Salle Louis Liard-ban töltöttük. A pompázatos neobarokk bútorzat és a freskók igazán reprezentatív környezetet adtak a magas

Fotó: BENJOT DZIMICH

szívnivalú előadásoknak, melyek angol és francia nyelven hangzottak el – többnyire szinkrontolmácsolás nélkül. Este egy úgynevezett „historically informed”, azaz történeti források alapján részben rekonstrukciónak is nevezhető színházi előadást láthattunk a Théâtre Molière Sorbonne produkciójában. Az egyetemi színjátszók előadását a művészettörténész Mickaël Bouffard (a konferencia egyik fő szervezője) rendezte. A nézőtérén ülve megérezhettünk valamit abból, hogyan is szólhattak Molière szavai a saját korában, és hogyan adhatták elő karaktereiket és a jeleneteket a 17. század második felében a színészek. A darab (*Les Précieuses ridicules, Kényeskedők*, 1659) itthon is jól ismert, értettük tehát a cselekményt, még a dialógusokat is, mégis pontosan érzékelhető volt, hogy Molière francia nyelve nem a mai francia nyelv. A beszéd tempója és dallama, hangzása is azt a teatralitást közvetítette, amit a szereplők mozdulatai és gesztusai, vagyis a 17. századi francia barokk-klasszicista (az évtizedek alatt kidolgozott udvari előadókultúra és a születőben lévő polgári színházi ízlés között elhelyezkedő) előadómódot, ami természetesen már csak ilyen „múzeumszínházi” körülmények között látható, és a mai közönség számára idegen.

A másik „történeti kirándulásra” a konferencia második napján került sor, amikor a Marie Antoinette királyné számára épített Kis-Trianon kastély színházába látogathattunk. A versailles-i hatal-

Pietro Travaglia (?) jelmeztervei Salieri (?) *Armida* című operájához (Az Országos Széchényi Könyvtár színháztörténeti gyűjteményéből)

► mas királyi kastély parkjának „túlvégén” fölépített kisebb kastélyok (a Nagy-Trianon és a magyarok számára traumatikus emlékü Kis-Trianon) és a hozzájuk kapcsolódó „falu” és más melléképületek, kertek az 1789-ben kezdődött francia forradalom eseményeinek áldozatává vált királyné (XVI. Lajos felesége, a Bécsben uralkodó Mária Terézia lánya) étletteréül szolgáltak. A királyné színháza (Petit théâtre de la Reine) ideiglenesként épült 1780-ban. A színpad ugyan a legkorszerűbb barokk színpadtechnikával volt felszerelve (s ez látható működésben ma is), de a nézőtér (és az épület) kialakítása korántsem olyan igényes, mint a versailles-i nagy kastély színházterméé vagy a fontainebleau-i kastély színházáé. A színházbelső díszítését nem drága márvánnyal vagy aranyozott fadaragványokkal oldották meg, hanem papírmásé imitációkkal, továbbá a kor szerény világítása mellett ugyan valamennyire látványos, de fizikai értelemben használhatatlan páholyokat és erkélyt alakítottak ki, csak a földszinti térben elhelyezett padokon vagy székeken foglalható helyet a szűk körű udvari közönség. A színpad és az előtte kiépített, körülbelül húsz muzsikust befogadni képes zenekari árok azonban funkciójában még a 19. századi igényeket is kielégítette. A mély kulisszaszínpadot, a színváltásokat és a speciális fény- és hangeffektusokat mindössze három színpadmunkás képes összehangoltan és gyorsan, jelentős vizuális hatást keltve működtetni.

A háromnapos tanácskozás második és harmadik napján párhuzamos szekciókban folytatódtak az előadások immár Versailles-ban, a királyi kastély főbejáratához vezető sugárúton található Barokk Zenetudományi Központ termeiben. A szervezők az egy időben zajló szekciókat videón rögzítették, hogy utóbb a konferencia résztvevői hozzáférhessenek azokhoz a prezentációkhoz is, melyeket kénytelenek voltak elmulasztani. A keddi napon került sor a tudományos konferenciákon szokatlan, de a színházkutatás körében új lehetőségeket biztosító „vásár” pultjainál, asztalainál a gyakorlati projektek bemutatására. A rendelkezésre álló kilencven percen a két konferenciateremben elhelyezett tizenhárom asztalnál az előre egyeztetett technikai eszközökkel a színházkutatáshoz, a színházi dokumentációhoz és archiváláshoz, a virtuális rekonstrukciókhoz kapcsolódó prezentációk és könyvbemutatók zajlottak. Így az adott projekt előadói nem csak húsz percen,

A Királyné Színháza a Kis-Trianonban

Barokk díszlet a Királyné Színházának színpadán

hanem gazdag vizuális illusztrációk segítségével lényegében a teljes másfél órát kihasználva mutathatták be a kollégáknak a munkájukat.

Ebben a formában tartottam meg magam is az *On Sketchbook of Pietro Travaglia in the Collection of Hungarian National Széchényi Library* (Pietro Travagliának az Országos Széchényi Könyvtárban őrzött vázlatkönyvéről) című prezentációm. A nemzeti könyvtár színháztörténeti gyűjteményében található unikális dokumentum, a festő, színpadi tervező Travagliának² az Esterházy hercegek szolgálatában töltött éveiből, föltehetőleg az 1770-es évekből való füzet betekintést enged a kulisszaszínpadi látványtervezés titkaiba, de a színházi gyakorlat gazdasági hátterére, körülményeire is. A füzet ugyanis nem csak perspektivikus dísz-

letrajzokat és (plein-air hatású) grafikus vázlatokat tartalmaz, hanem levéltervezeteket, inventáriumokat, színelőadások díszleteinek költségvetési tervezetét is – így tökéletes és sokszínű forráskokumentuma a 18. század végi magyarországi professzionális kastélyszínházi működésnek. A projekt fő célja a vázlatkönyv hasonló kiadásának megjelentetése egy nemzetközi és interdiszciplináris tanulmánykötet kíséretében. A digitalizálás már 2022 őszén megtörtént, a felvételek nagy fölbontásban rendelkezésre állnak, de még nem született meg a szerződés a tanulmányok szerzőivel. S bár ez a legújabb, 2020 tavaszán indult kezdeményezés a korábbi, több évtizedes kiadási terv megvalósulásával kecsgetett végre, jelenleg mégsem tudjuk, lesz-e belőle valami, s mikor.

1 <https://en.chateauversailles.fr/discovers/estate/estate-trianon/queen-theatre#buy-your-ticket>

2 Pietro Travaglia (Milánó, 18. sz. közepe – Pozsony, 1809 után) 1771 és 1798 között állt az Esterházy család szolgálatában, felelősségi körébe tartozott a hercegi család otthonainak, a kismartoni és az esterházi kastélynak, valamint a pozsonyi városi palotának a belső díszítése mellett az udvari színházak díszleteinek (és egyes esetekben a jelmezeinek) a megtervezése és kivitelezése is.

Foto: Szendrői László

Foto: Szendrői László

A tudós közönség lelkesen fogadta a Travaglia vázlatkönyvére vonatkozó adatokat és képeket, melyek legérdekesebbjeit színes print változatban is lapozhatták, és határozottan örültek a facsimile kiadás remélhető publikálása hírének, sőt, javasolták, hogy a nemzetközi tervvel akár EU-s forrásokra is pályázhatnánk, lévén ez a különleges és egyedülálló dokumentum a közép-európai színháztörténet kiemelkedő jelentőségű forrása. Erről én és a munkatársaim is meg vagyunk győződve, és kitartóan igyekszünk megvalósítani a kiadás tervét, hogy a vázlatkönyvhöz minél több szakember, érdeklődő könnyen hozzáférhessen, és tovább folyhassanak a művészettörténeti, színház- és zenetörténeti kutatások, összehasonlító vizsgálatok.

A „vásár” keretében bemutatott változatos projektek között volt például a színháztechnika-történet jelen- és jövőbeli technológiai megoldásait demonstráló, a francia királyi színház virtuális makettjét Molière és Lully működésének idejére aktualizáló, a 17–18. század fordulójának mozdulat- (tánc-) és gesztusnyelvének rekonstruálásával foglalkozó, a *Kényeskedők* mellett Molière *Képzelt beteg* című komédiájának színpadi rekonstruálását célzó, a Česky krumlovi, illetve a drottning-

holmi kastélyszínház jelmeztárainak történetét, valamint a konferencia másik fő szervezőjének, Petra Dotlačilovának a vezetésével épülő 18. századi európai jelmeztörténeti adatbázist prezentáló bemutató. A konferenciaprogramban szereplő projektek anyagait, képeit, hivatkozásait is megosztották a szervezők a konferencia előadói között, hiszen éppen a „vásár” előadói nem tudták a többiek bemutatóit követni.

A konferencia harmadik napjának délutánján azután sor került a két plenáris prezentáció, a tizenkét szekcióban elhangzott harminckét előadás, a projektek bemutatója és a gazdag off-programok összefoglalására és lezárására – mind a gyakorlati szakembereket kerekasztalhoz ültető beszélgetésen, mind a szintézis megfogalmazására az előre fölklért két ko-referens előadásában. A vizualitás dramaturgiáját tárgyaló tudományos konferencia nagyon változatos metódusokat demonstrált, melyek mindegyike a kora újkor látványművészeteinek kutatását szolgálja. Az elméleti megközelítések mellett a történeti rekonstrukciók gyakorlata is a fókuszba került, hiszen ez úton lehet a művészetek történetét a mai korról párbeszédbe léptetni. A párizsi és versailles-i tudományos konferencia

igen tartalmas és egyúttal nagyon jó hangulatú volt. A résztvevők ismét megtapasztalhatták, hogy a szakmai-tudományos, valamint a művészeti-művészetelméleti és gyakorlati diskurzus milyen erős kapcsolatokat képes létrehozni. Az egyes és az érintkező szakterületek képviselői pontosan megértik egymást, a hagyományos és az új módszerek, információk és technikák segítenek a történeti narratívákat a mai tudományos-kulturális tapasztalatainkkal is szinkronba hozni. Sajnálatos, hogy a nemzetközi konferencián való részvételem (s az Országos Széchényi Könyvtár facsimile-kiadási projektjének bemutatása) nem talált intézményi támogatásra, így a konferenciautat teljes egészében magam voltam kénytelen finanszírozni.

Július elején Párizsban és Versailles-ban nagyon sikeres és sok eredményt hozó tanácskozáson találkozhatott a 16–18. század (előadó) művészeit kutató tudósok nemzetközi köre, s a 18. század utolsó harmadát meghatározó magyarországi színháztörténeti forrás, Pietro Travaglia vázlatkönyve és az azt bemutató prezentációm nagy érdeklődést keltett, és intenzív beszélgetéseket indukált.

dr. Sirató Ildikó

 GÉPBÉR-Színpad

Válaszd a professzionális színpadgépészeti megoldásainkat!

Az egyedi színpadi alsó- és felsőgépészeti berendezéseket mi magunk tervezzük és készítjük el.

Gépészmérnöki és vezérlés tervezői szakértelemre van szükség, az ilyen színpadtechnikai gépek tervezéséhez. Mi több mint 20 éves tapasztalattal rendelkezünk ebben.

Az egyedi gépeket a legszigorúbb tervezői, gyártói, telepítési előírások betartásának igazolásával, valamint hatósági minősítéssel adjuk át.

Web: gepbersizinpad.com
Facebook: #GÉPBÉRSzínpad

LED there be light

reddot winner 2020

F-SOROZAT

LED-ES FRESNEL REFLEKTOROK SZÍNHÁZBA, TV- ÉS STREAMING STÚDIÓKBA.

Ön is ragaszkodik ahhoz, hogy színházi, tévés vagy streaming produciói gyönyörűen, teljesen természetes, pontos színekkel és bőrtónusokkal legyenek megvilágítva. Természetesen a világításnak villódzásmentesnek és csendesnek kell lennie, hogy ne zavarja az előadást. Nos, a Cameo® F-sorozat minden eleme tökéletes az Ön számára. Válasszon a legkorszerűbb LED technológiára épülő Fresnel spottlámpák nappali (Daylight), volfrám (Tungsten), vagy a hangolható fehér színhőmérsékletű RGBW fényű változatai közül. És ha a helyszín a szabadban van, az F-sorozat erre is kínál IP65-ös megoldásokat. Tehát: Legyen világosság.

 cameo
for lumen beings

 Cameo® is a registered brand of the Adam Hall Group.
cameolight.com/fseries DESIGNED & ENGINEERED IN GERMANY

ELIMEX
elimex.hu